

HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

Energiklynga på Vestlandet

Konsentrert kjerneverksemd, spreidd leverandørindustri

AUD-rapport nr. 7-16

Utgivar:	Hordaland fylkeskommune, Seksjon for forskning, internasjonalisering og analyse http://www.hordaland.no/aud
Tittel:	"Energiklynga på Vestlandet: Konsentrert kjerneverksemd, spreidd leverandørindustri"
Publikasjonsserie/nr:	AUD-rapport nr: 7-16 http://www.hordaland.no/aud-rapportar
Dato:	29.11.2016
Forfatter:	Lasse Kolbjørn Anke Hansen
Epost:	lasse.hansen@hfk.no
Telefon:	99 22 84 58

Innhald

Innhald.....	3
Tabellar og figurar	4
1. Innleiing	5
Kort om metodikken, næringsklynga og undergruppene	5
2. Klynga som heilskap	6
2.1 Oversikt over klynga	6
2.1.1 Verdiskaping i energiklynga	7
2.1.2 Energiklynga si betydning for kommunane	9
2.2 Rogalandsdominans i klynga.....	10
2.3 2014 var eit tøft år for klynga	10
2.4 Utviklinga over tid	11
3. Geografiske skilnader i energiklynga.....	13
3.1 Energiklynga i fylka.....	13
3.1.1 Olje og gass størst i Rogaland.....	13
3.1.2 Meir variert aktivitet i Hordaland	13
3.1.3 Sogn og Fjordane store på elektrisk energi og verftsverksemd.....	14
3.1.4 Stor aktivitet innan teneste- og utstysproduksjon i Møre og Romsdal.....	15
3.1.5 Spesialiserte regionar (klynger) på Vestlandet	16
3.2 Energiklynga i kommunane.....	18
3.2.1 Energiklynga som heilskap	18
3.2.2 Stavangerregionen dominerer utvinning og foredling av olje og gass	19
3.2.4 Produksjon og distribusjon av elektrisk energi meir spreidd	19
3.2.5 Reiarlag på Sunnmøre, konsulentar i Hordaland og Rogaland utgjer kjernen i tenesteleverandørar.....	20
3.2.6 Utstysprodusentar store også i kommunane utanfor dei store byane	21
Vedlegg 1: Olje- og energiklyngen på Vestlandet - Følgenotat	23

Tabellar og figurar

Tabell 1: Nøkketal for energiklynga på Vestlandet i 2014	6
Tabell 2: Kommunane på Vestlandet med størst del tilsette i energiklynga, målt mot total sysselsetting i 2014 ..	9
Tabell 4: Nøkketal for energiklynga i Rogaland i 2014	13
Tabell 5: Nøkketal for energiklynga i Hordaland i 2014	14
Tabell 6: Nøkketal for energiklynga i Sogn og Fjordane i 2014	14
Tabell 7: Nøkketal for energiklynga i Møre og Romsdal i 2014	15
Tabell 8: Dei største kommunane i energiklynga på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette	18
Tabell 9: Dei største kommunane i innan utvinning og foredling av olje og gass på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette	19
Tabell 10: Dei største kommunane i innan produksjon og distribusjon av elektrisk energi på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette	20
Tabell 11: Dei største kommunane i innan tenesteleverandørar inkl. supplybåtar på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette	21
Tabell 12: Dei største kommunane i innan utstyrproducentar inkl. boreriggjar og plattformer på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette	21
Figur 1: Verdiskaping per tilsett i energiklynga og undergruppene i fylka på Vestlandet i 2014	7
Figur 2: Lønnskostnader per tilsett i energiklynga og undergruppene i fylka på Vestlandet i 2014	8
Figur 3: Samvariasjonen mellom oljepris og omsetnad i energiklynga i Hordaland 2008-2014	11
Figur 4: Den største undergruppa i energiklynga i kvar kommune på Vestlandet, målt etter tal tilsette og omsetnad, 2014	17

1. Innleiing

Energiklynga består av fleire ulike komponentar som har energi som fellesnemnar. Dette gjeld utvinning av olje- og gassprodukt, energi frå tradisjonelle kjelder som vann- og vindkraft, samt andre formar for fornybar energi. I eit klyngeperspektiv inngår også ei stor og variert gruppe av utstysprodusentar og tenesteleverandørar.

Tala i denne rapporten er levert av Ideas2Evidence på oppdrag frå Vestlandsrådet og Hordaland fylkeskommune. Det er fyrste gangen dei leverer tal for energiklynga for heile Vestlandet. Dei har tidligare produsert tal for klynga for perioden 2008-2013 for Hordaland. For same periode har dei også produsert tal for marin og maritim klynge på Vestlandet.

Desse tala viser situasjonen fram til utgangen av 2014. Den noverande oljekrisa vil truleg gi store utslag på 2015-tala, som kjem første kvartal 2017. Den relative veksten tilbake mot 2008-nivået for energiklynga etter den førre finanskrisa kan ha stoppa opp, og både talet føretak og tilsette har truleg hatt ein nedgang. Mange av selskapa som er nemnt i denne rapporten og som er blant dei største i si gruppe eller sitt fylke, har dei siste åra opplevd redusert aktivitet med påfølgande permitteringar og nedbemanningar.

Kort om metodikken, næringsklynga og undergruppene

I arbeidet med nøkkeltala har Ideas2Evidence nytta ei klyngetilnærming heller enn ei strikt nærings- eller bransjetilnærming. Dette betyr at dei har tatt utgangspunkt i næringa si verdikjede og inkludert alle aktørar som i vesentleg grad har ein plass i denne kjeda. I tillegg til kjerneverksemdene som opplagt har en plass i klynga, vil ein med eit slikt utgangspunkt også inkludere verksemdar som i vesentleg grad lever av å levere utstyr eller tenester til disse kjerneverksemdene. Tilsvarande har dei inkludert verksemdar som er knytt til distribusjon og sal av produksjonen til kjerneverksemdene, samt andre støtte- og infrastrukturtiltak.

Energiklynga er i dette talmaterialet delt i fire undergrupper: 1) utvinning og foredling av olje og gass, 2) produksjon og distribusjon av elektrisk energi, 3) tenesteleverandørar inkludert supplybåtar, og 4) utstysprodusentar, inkludert boreriggar og plattformer.

I vedlegg 1 er metoden for inndeling nærmare skildra, samt ei liste over kva næringskodar som er inkludert i kva undergruppe. Der ligg også forklaringar og definisjonar for nøkkeltala.

2. Klynga som heilskap

2.1 Oversikt over klynga

Vestlandet	Energi	Utvinning og foredling av olje og gass	Produksjon og distribusjon av elektrisk energi	Tenesteleverandørar inkl. supplybåtar	Utstysprodu-sentar inkl. boreriggjar og plattformer
Omsetnad	1 303 942 374	1 012 737 277	51 328 720	78 403 239	161 473 138
Driftsresultat	255 547 107	228 017 404	8 966 352	11 242 835	7 320 516
Årsresultat	-74 825 801	-103 443 435	6 924 877	5 007 669	16 685 088
Lønnskostnad	135 927 084	73 634 308	4 396 734	23 835 008	34 061 034
Verdiskaping	391 474 202	301 651 710	13 363 099	35 077 842	41 381 551
Tal tilsette	151 715	61 284	11 336	28 384	50 711
Tal føretak	6 814	703	1 260	1 102	3 749

Tabell 1: Nøkketal for energiklynga på Vestlandet i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no
Alle økonomiske tal i 1 000 kroner

Energiklynga er den desidert største næringsklynga på Vestlandet. I 2014 var omsetnaden på meir enn 1 300 milliardar kroner og meir enn 150 000 personar var tilsett i klynga. Det utgjer neste 22 % av dei sysselsette på Vestlandet det året.¹

Den desidert største undergruppa i klynga er kjerneverksemda utvinning og foredling av olje og gass. Undergruppa hadde ein omsetnad på over 1 000 milliardar kroner i 2014, og utgjorde med det 78 % av klynga som heilskap. Samstundes er det ei undergruppe med relativt sett færre tilsette og føretak enn det omsetnaden skulle tilseie. Med rett over 61 000 tilsette fordelt på drygt 700 selskap er undergruppa meir konsentrert enn dei andre undergruppene. Dette gjer at omsetnaden per tilsett er desidert høgast i denne undergruppa, med 16,5 millionar kroner per tilsett. Tilsvarande for dei andre undergruppene er høvesvis 4,5 millionar per tilsett innan produksjon og distribusjon av elektrisk energi, 2,7 millionar per tilsett innan tenesteleverandørar inkl. supplybåtar, og 3,2 millionar per tilsett innan utstysprodu-sentar inkl. boreriggjar og plattformer.

Den nest største undergruppa, målt i både omsetnad og tal tilsette, er utstysprodu-sentar inkl. boreriggjar og plattformer. Omsetnaden er berre 15 % av kva den er for den direkte olje- og gassrelaterte aktiviteten, men det er denne undergruppa som har klart flest føretak med over 3 700. I tal tilsette ligg dei omlag 11 000 bak olje- og gass-gruppa.

På topp ti-lista i energiklynga, målt i omsetnad, ligg sju Statoil-selskap². To av desse ligg i Hordaland og resten i Rogaland. Faktisk har alle Statoil-selskapa i klynga samla ein omsetnad på over 650 milliardar kroner, noko som utgjer 47 % av den totale omsetnaden i energiklynga.

Utanom Statoil-selskapa finn vi Total E&P Norge, Exxonmobil E&P Norway, og Norske Shell E&P på lista over dei ti selskapa med høgast omsetnad i energiklynga på Vestlandet i 2014. Dei ti selskapa har ein samla omsetnad

¹ Målt mot tal sysselsette per 4. kvartal etter arbeidsstad (registerbasert, SSB Statistikkbanken, tabell 07979).

² *Selskap* er i denne rapporten brukt om einingane som er registrert i Ideas2Evidence sin database over aktivitet i energiklynga. Desse vil i dei fleste tilfelle vere verksemdar i SSBs sin definisjon, altså en undereining under eit føretak. Desse blei tidlegare kalla bedrifter. Sjå elles <http://bit.ly/2eJWo3Y>.

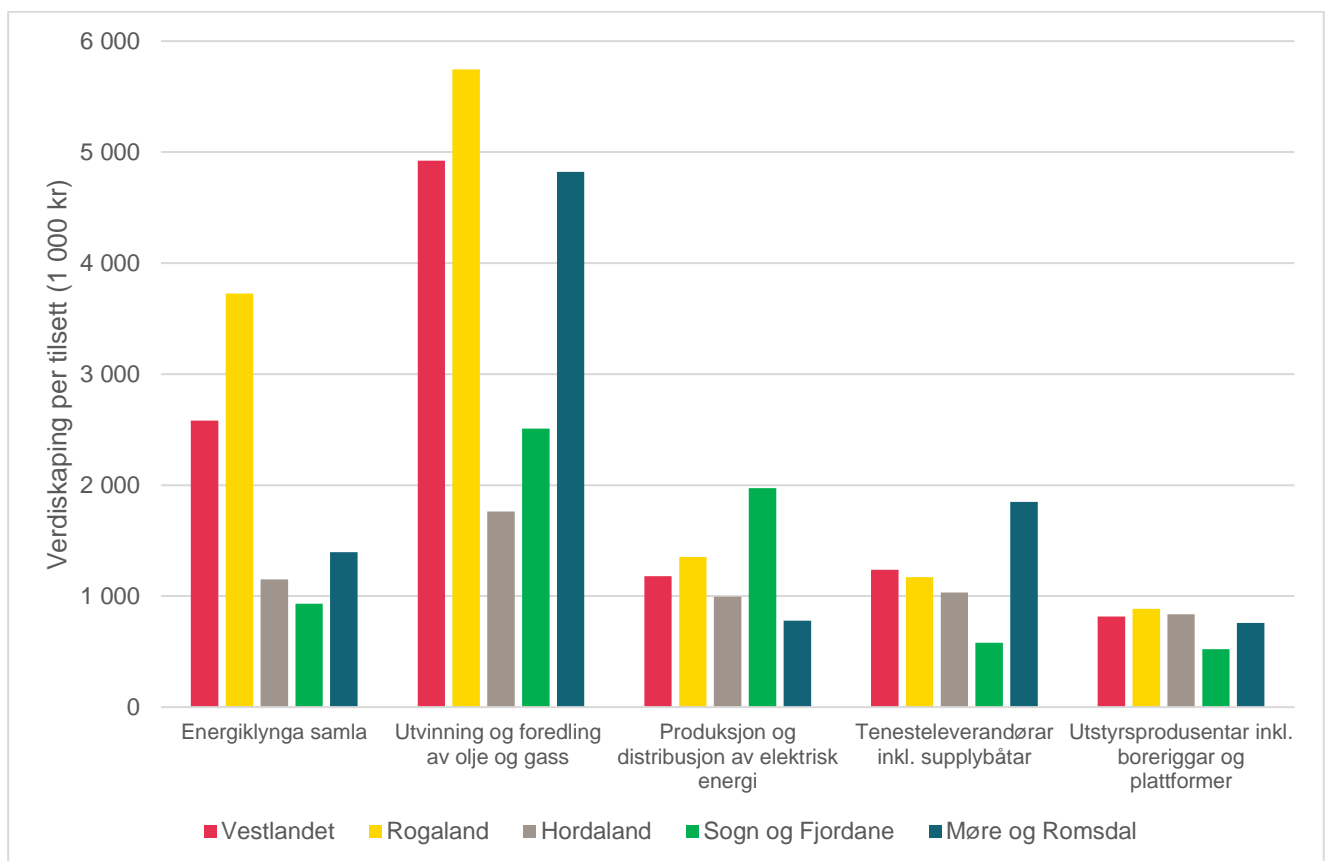
på meir enn 621 milliardar kroner, som er 48 % av den totale omsetnaden i energiklynga i 2014. Felles for alle toppselskapa er at dei driv innan utvinning av olje og/eller gass, med unntak av Statoils raffineri på Mongstad.

Målt i tal tilsette er det framleis selskap innan utvinning og foredling av olje og gass som dominerer. Fire Statoil-selskap er framleis blant topp ti, med totalt 14 400 tilsette. Samstundes er Aibels Haugesundavdeling og Kværner Stord blant dei største arbeidsgjevarane i klynga, med høvesvis 1 855 og 1 725 tilsette i 2014. Begge er utstyrsprodusentar, hovudsakleg innan produksjon av plattformer og modular.

2.1.1 Verdiskaping i energiklynga

I denne rapporten fokuserer vi i hovudsak på omsetnad og tal tilsette, som er to nøkketal som dei fleste har eit forhold til og som gir eit greitt bilede av storleiken på næringer. Leveransen frå Ideas2Evidence inkluderer også ei rekke andre tal, og eit av desse er verdiskaping. I denne samanhengen er verdiskaping lik driftsresultat pluss lønnskostnader. I vårt datamateriale er det som venta ein høg grad av samvariasjon mellom omsetnaden og verdiskapinga i selskapa.

Verdiskapinga i energiklynga på Vestlandet i 2014 var på 391 milliardar kroner. Verdiskapinga var desidert høgast i undergruppa utvinning og foredling av olje og gass, med 302 milliardar kroner eller 77 % av den totale verdiskapinga i klynga. Deretter kjem høvesvis utstyrsprodusentar, tenesteleverandørar og til sist produksjon og distribusjon av elektrisk energi. Med andre ord er biletet det same som for omsetnaden i klynga.

Figur 1: Verdiskaping per tilsett i energiklynga og undergruppene i fylka på Vestlandet i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no

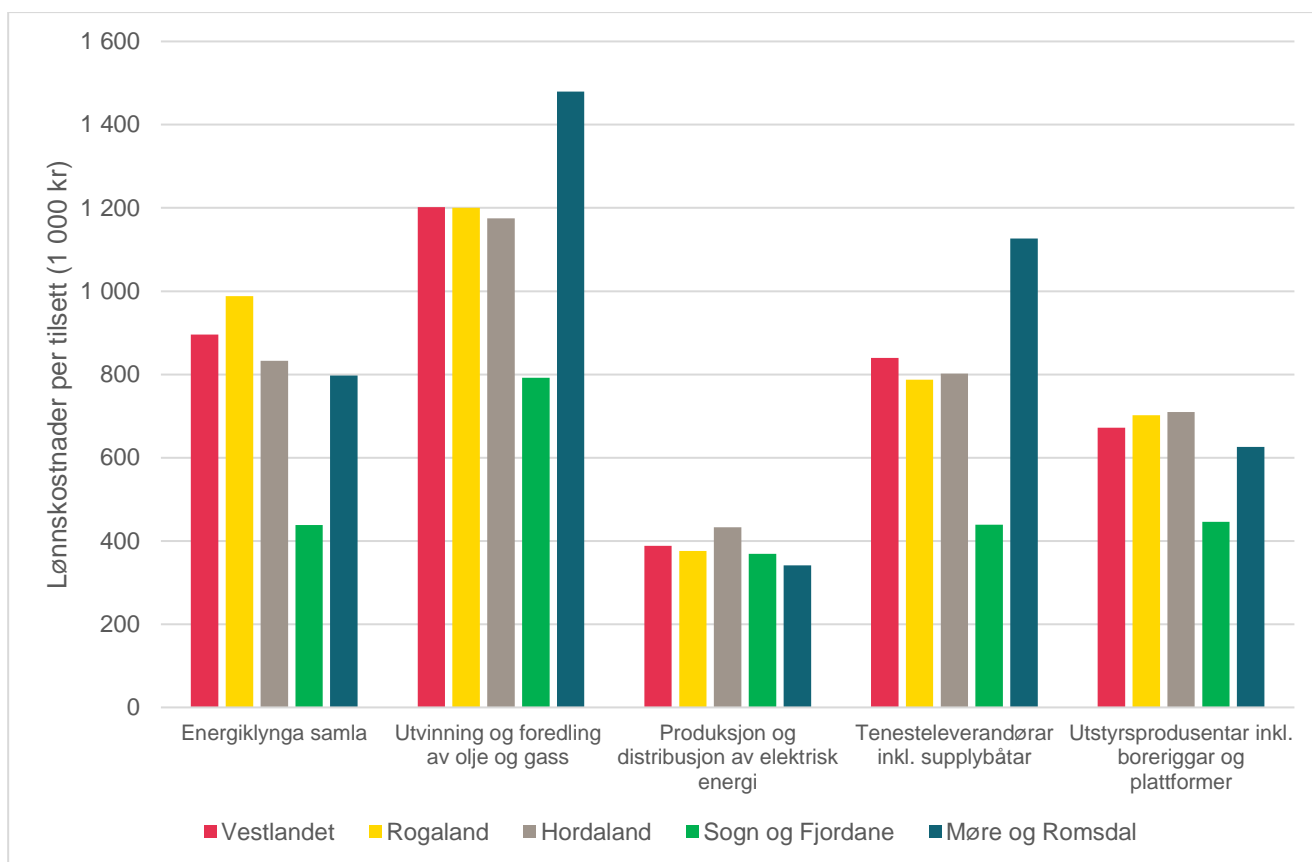
Tal i 1 000 kroner.

Ser vi på verdiskapinga per tilsett er likevel biletet litt annleis: totalt for klynga er den på 2,5 millionar kroner per tilsett, medan den for olje og gass-gruppa er nesten 5 millionar per tilsett. Deretter kjem tenesteleverandørane

med ei verdiskaping på 1,2 millionar kroner per tilsett, elektrisk energi med det same, og til sist utstyrproduzentane med 800 000 kroner per tilsett. En del av forklaringa ligg i at driftsresultatet per tilsett for den sistnemnte undergruppa var veldig lågt i 2014.

Om vi bryt tala vidare ned på fylka, ser vi at det (kanskje som venta) er Rogaland som har desidert høgast verdiskaping per tilsett i energiklynga. Kvar tilsett der har ei gjennomsnittleg verdiskaping på 3,7 millionar kroner. Dernest kjem Møre og Romsdal med 1,4 millionar, Hordaland med 1,2 millionar og til sist Sogn og Fjordane med 900 000 kroner per tilsett.

Ikkje uventa er det i stor grad høg verdiskaping innan utvinning og foredling av olje og gass i Rogaland som forklarar dette. Veldig gode driftsresultat for olje og gass-selskapa i Rogaland i 2014 gjer at fylket kjem ut på topp. Motsett var det dårlege driftsresultat i Hordaland, som forklarar kvifor fylket har lågast verdiskaping per tilsett innan olje og gass.

Figur 2: Lønnskostnader per tilsett i energiklynga og undergruppene i fylka på Vestlandet i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivest.no
Tal i 1 000 kroner.

Lønnskostnadane per tilsett innan olje og gass er derimot relativt like i Rogaland og Hordaland, og faktisk litt høgare i Møre og Romsdal. Nesten 1,5 millionar kroner i lønnskostnad per tilsett innan olje og gass i Møre og Romsdal er det høgaste for nokon undergruppe i noko fylke i energiklynga på Vestlandet. I Møre og Romsdal er lønnskostnadane per tilsett også klart høgast blant fylka innan tenesteleverandørane, medan det er relativt likt innan dei to siste undergruppene.

Samla for heile Vestlandet er lønnskostnadane per tilsett høgast innan olje og gass med eit snitt på 1,2 millionar kroner per tilsett. Deretter kjem tenesteleverandørane med 850 000 kroner per tilsett, utstyrproduzentane med 650 000 kroner per tilsett og til sist elektrisk energi med snaue 400 000 kroner i lønnskostnad per tilsett. Det er med andre ord store skilnader i lønnskostnadane mellom dei ulike undergruppene. Dette er som venta, og heng

nok saman med både gode oljelønningar, samt at dei ulike gruppene har ulike behov kva gjeld utdanning, fagkompetanse og liknande faktorar som driv lønnspolitikken.

Generelt er det slik at bransjane som inngår i undergruppene i energiklynga er veldig ulike og er i ulik grad kapital- og/eller arbeidskraftintensive. Dette vil i stor grad forme korleis dei ulike undergruppene og geografiske områda kjem ut i slike framstillingar.

2.1.2 Energiklynga si betydning for kommunane

I mange kommunar er selskap i energiklynga openbart svært viktige, både som arbeidsgjevar, innovatør, bestillar og leverandør til andre næringer i og utanfor kommunen, skatteytar, samlingspunkt og identitetsbygger, og så vidare. Det er likevel vanskeleg å gi eit eintydig svar på kor stor betydning aktiviteten i energiklynga har for kommunane på Vestlandet.

Ringverknader for energiklynga

Ein måte å måle det på er gjennom å estimere kor mange arbeidsplassar som skapast som ein følge av aktivitet i klynga. Hordaland fylkeskommune gjorde ein slik analyse i 2014/15.³ Med utgangspunkt i 2012-tala for energiklynga i Hordaland blei det estimert at om lag 34 % av fastlandsproduksjonen i Hordaland var knytt til energiklynga. Analysen viste også at aktivitet i energiklynga ga store ringverknader. For kvar milliard produsert i olje- og gassklynga i Hordaland, blir det produsert 350 millionar kroner utanfor klynga, og for kvar 100 arbeidsplassar i klynga, følgjer 67 arbeidsplassar utanfor klynga. Det er mange atterhald og føresetnader knytt til desse tala, men konklusjonen er uansett at energiklynga har stor betydning, også utover den direkte produksjonen og sysselsettinga i klynga.

Syssette i energiklynga som del av total sysselsetting i kommunane

Kommune	Tal tilsette i energiklynga som del av total sysselsetting i alle sektorar i kommunen	Kommune	Tal tilsette i energiklynga som del av total sysselsetting i privat sektor og offentlege føretak i kommunen
Sola	70 %	Hyllestad	97 %
Hyllestad	69 %	Sola	79 %
Ulstein	59 %	Sande	75 %
Sande	54 %	Ulstein	71 %
Herøy	53 %	Herøy	68 %
Stavanger	46 %	Stavanger	64 %
Austevoll	45 %	Øygarden	62 %
Aukra	42 %	Aukra	61 %
Tysvær	40 %	Tysvær	59 %
Haram	40 %	Fitjar	55 %

Tabell 2: Kommunane på Vestlandet med størst del tilsette i energiklynga, målt mot total sysselsetting i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.igest.no og SSB Statistikkbanken, tabell 07979

Tal tilsette i energiklynga frå Ideas2Evidence er satt opp mot tal sysselsette per 4. kvartal 2014 etter arbeidsstad (registerbasert) frå SSB

³ Sjå [AUD-rapport 01-15 Olje- og gassklynga i Hordaland - Produksjon og ringverknader](#).

Ein mindre analytisk, men kanskje meir robust måte å framstille klynga si betyding for kommunane på Vestlandet, er å sjå på kor stor del av arbeidsstyrken i kvar kommune som er sysselsett i selskap som høyrer til klynga. Som nemnt over var meir enn 150 000 personar på Vestlandet tilsett i klynga i 2014. Det utgjer neste 22 % av sysselsette i landsdelen det året. Det er samstundes stor variasjon i kor stor del av dei sysselsette i kvar kommune som jobbar i klynga. Om vi legg Ideas2Evidence sine tal til grunn, er heile 70,5 % av alle sysselsette i Sola kommune tilsett i selskap i energiklynga. Om vi berre ser på dei sysselsette i privat sektor og offentlege føretak i Sola, er talet 79 %. I Hyllestad er dette enno høgare: 97 % av alle sysselsette i privat sektor og offentlege føretak er sysselsett i energiklynga.⁴

I 30 av kommunane på Vestlandet jobbar minst ein femdel (20 %) av alle sysselsette i eit selskap som høyrer til energiklynga. Om vi tar vekk offentleg sektor, utgjer energiklynga minst ein femdel av alle sysselsette i 43 vestlandskommunar. I 13 av kommunane utgjer sysselsette i energiklynga minst halvparten av alle sysselsette, ikkje medrekna offentleg sektor.

Desse kommunane er spreidd rundt om i fylka på Vestlandet. Av kommunar kor sysselsette i energiklynga utgjer minst 20 % av alle sysselsette utanom offentleg sektor, ligg 15 i Hordaland, 11 i Rogaland, 10 i Møre og Romsdal og 7 i Sogn og Fjordane. Av kommunane kor minst halvparten jobbar i energiklynga (igjen utanom offentleg sektor), ligg 5 i Møre og Romsdal, 3 kvar i Rogaland og Hordaland, og 2 i Sogn og Fjordane.

2.2 Rogalandsdominans i klynga

Klynga sett under eitt er det Rogaland som dominerer, med 74 % av omsetnaden, 55 % av dei tilsette, og 79 % av verdiskapinga i 2014. Det er innan kjerneverksemda utvinning og foredling av olje og gass at dominansen til Rogaland er størst, med 85 % av omsetnaden. Dette er den klart største undergruppa i energiklynga, så dette forklarar Rogaland sin dominans i klynga som heilskap.

Rogaland har også den største omsetnaden innan produksjon og distribusjon av elektrisk energi, men her er deira del av omsetnaden mindre, 34 %. Det same gjeld innan tenesteleveranse, kor 44 % av omsetnaden er knytt til Rogaland, medan 26 % er knytt til Hordaland, like mykje i Møre og Romsdal, og snaue 3 % i Sogn og Fjordane.⁵ At dei to største fylka har ein såpass stor del av omsetnaden blant tenesteleverandørar inkl. supplybåtar, kan mellom anna skuldast at det er mange føretak i denne undergruppa i desse fylka. I Møre og Romsdal er det ikkje like mange føretak, men ein del av dei er til gjengjeld store, som vi skal kome tilbake til (sjå punkt 2.2.5).

Hordaland har den største delen av omsetnaden innan utstysprodusentar, inkludert boreriggjar og plattformer med 38 %, medan Rogaland har 33 %, Møre og Romsdal 25 %, og Sogn og Fjordane 4 %.

Når det gjeld del tilsette i undergruppene i energiklynga på Vestlandet, har Rogaland den største delen innan utvinning og foredling av olje og gass (77 %) og tenesteleverandørar inkludert supplybåtar (50 %), medan Hordaland har den største delen innan produksjon og distribusjon av elektrisk energi (36 %) og utstysprodusentar, inkludert boreriggjar og plattformer (37 %).⁶ Tal tilsette følg med andre ord omsetnaden relativt tett, med noko variasjon grunna ulik arbeidskraftintensivitet for forskjellige aktivitetar innanfor same undergruppe.

2.3 2014 var eit tøft år for klynga

I 2014 hadde energiklynga på Vestlandet eit negativt årsresultat. Dette trass i at klynga sett under eitt faktisk hadde positive resultat i Hordaland, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Rogalands dominans førte nemlig til at eit negativt årsresultat i storleiksorden 100 milliardar som drog ned klynga i landsdelen som heilskap. Dette skuldast nærmast i sin heilskap nedskringingar i to Statoil-selskap, Statoil International Holding AS og Statoil Investment Americas AS, som til saman hadde eit negativt årsresultat på nesten 140 milliardar kroner. Fleire andre Statoil-selskap hadde også negative årsresultat i milliardklassen, og det same gjeld fleire andre selskap innan

⁴ Grunna ein stor del tilsette i offentleg sektor, er energiklynga sin del av den totale sysselsettinga lågare, 69 %.

⁵ Avrunding gjer at totalen ikkje blir 100 %.

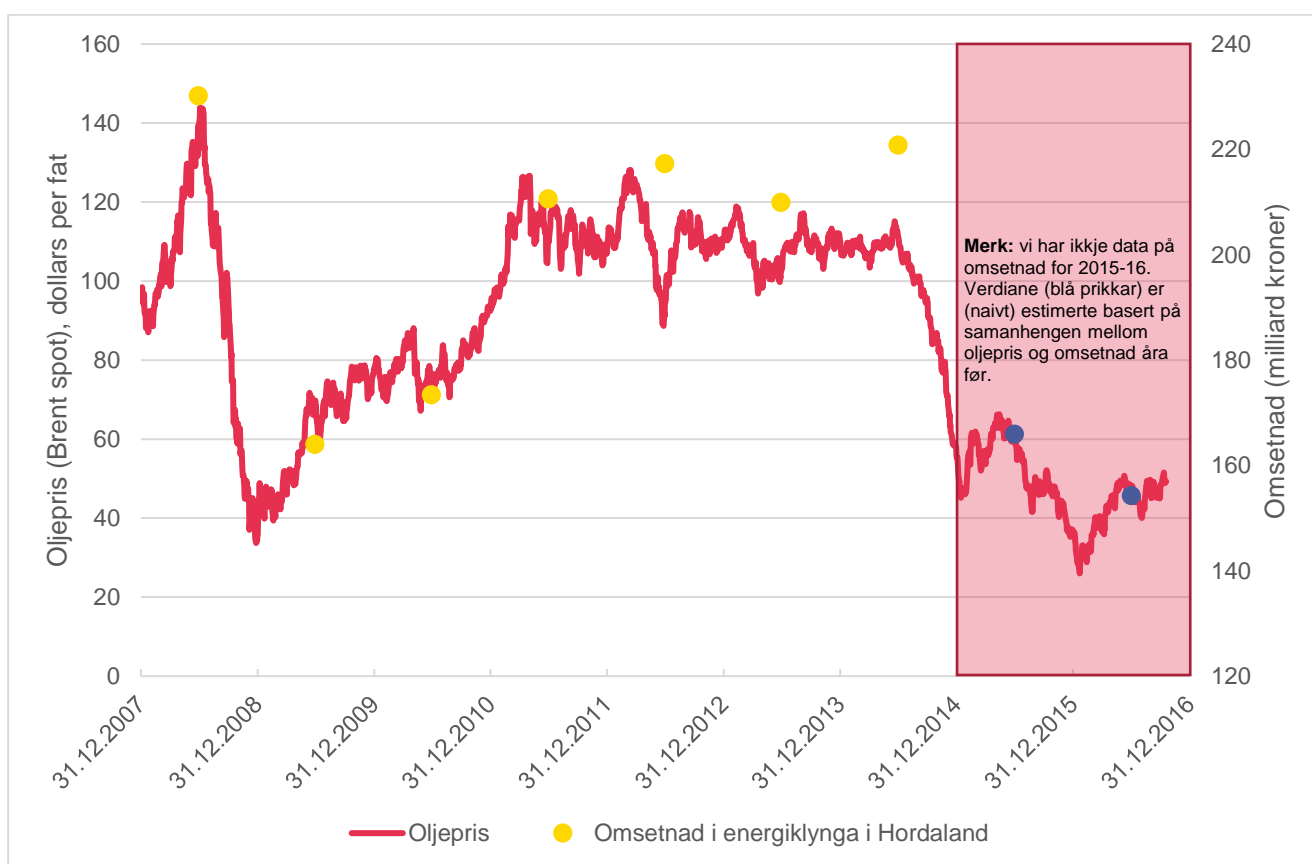
⁶ Innan utstysprodusentar, inkludert boreriggjar og plattformer har Rogaland 36 % av dei tilsette.

utvinning av olje- og gass. Dette er ein trend som vi kan vente vil bli enno tydelegare når vi får tal for 2015 og 2016.⁷

Faktisk låg 29 av dei 30 selskapa i energiklynga på Vestlandet med dårlegast årsresultat i 2014 i Rogaland⁸, og 27 av dei dreiv innan utvinning av olje- og gass. I motsett ende låg 24 av dei 30 selskapa på Vestlandet med best årsresultat også i Rogaland, medan Hordaland og Møre og Romsdal hadde tre kvar. Desidert best årsresultat i 2014 hadde Wimoh AS i Bergen med 13 milliardar i pluss, med Statoil Petroleum AS i Stavanger på andre plass, dryge 4 milliardar bak.

2.4 Utviklinga over tid

Dette er som nemnt første året vi får produsert tal for energiklynga for alle vestlandsfylka. Dermed kan vi ikkje sjå på utviklinga over tid for Vestlandet som heilskap. Men: vi har tal for klynga i perioden 2008-2013 for Hordaland.

Figur 3: Samvariasjonen mellom oljepris og omsetnad i energiklynga i Hordaland 2008-2014

Kjelde: oljepris frå US Energy Information Administration, <http://bit.ly/2fbK3Hh> [henta 25.10.16], omsetnad frå Ideas2Evidence via statistikk.ivest.no.

Omsetnadstala er per 31.12. kvart år, men er her lagt inn på utgangen av juni året før. Dette for å tydeleggjere samvariasjonen.

Vi har ikkje omsetnadsdata for 2015-16. Dei blå prikkane viser venta verdiar og er basert på ei naiv estimering basert på samanhengen mellom oljeprisen og omsetnaden i åra vi har dato for ($y=a+bX$, kor $a=108,6$, $b=0,95$ og X =oljeprisen per 30.6.åååå).

⁷ Som nemnt innleiingsvis viser desse tala situasjonen fram til utgangen av 2014. Den noverande oljekrisa vil truleg gi store utslag på 2015-tala, som kjem første kvartal 2017.

⁸ Det einaste selskapet blant dei 30 dårlegaste som ikkje låg i Rogaland var KCA Deutag Holdings Norge AS i Bergen, som hadde eit negativt årsresultat på omlag 2 milliardar kroner.

Det er høg samvariasjon mellom oljeprisen og resultatata for klynga i Hordaland (sjå Figur 3). Rekordhøge prisar i 2008 ga rekordgode tal. I byrjinga av 2009 var prisen derimot heilt på botn, noko som også gav utslag på nøkkeltala. I takt med auka oljeprisar i åra etter har likevel næringa levert stadig betre tal, og i 2012 var omsetnaden nesten tilbake på same nivå som i 2008. I 2013 gikk tala likevel litt tilbake, men i 2014 passerte omsetnaden 2012-tala og var berre 4 % lågare enn rekordåret 2008. Det er i hovudsak kjerneverksemda utvinning og foredling av olje og gass som heng igjen. I denne undergruppa var det marginal nedgang i omsetnaden i 2014 samanlikna med året før og dei ligg 17,4 % under 2008-nivået.

Samstundes ser det ikkje ut til at det er ein like tydeleg samvariasjon mellom oljeprisen og tal tilsette. Medan omsetnadstala var på botn i 2009 og 2010 i tråd med låge oljeprisar dei åra, har talet tilsette i energiklynga i Hordaland vakse årleg i heile perioden 2008-2014. Veksten var likevel lågast i åra med låg oljepris, men i undergruppa som driv med utvinning og foredling av olje og gass var den årlege veksten i tilsette størst i åra med lågast oljepris. Det var i dei andre undergruppene, inkludert gruppa knytt til elektrisk energi, som opplevde nedgang i talet tilsette i åra med låg oljepris.

Utviklinga i dei andre fylka vil sjølvstøtt variere etter korleis energiklynga er samansett hos dei. I Rogaland, kor olje og gass er størst, vil dei nok ha merka dei låge oljeprisane sterkast. Utstyrs- og tenesteleverandørane, som utgjør største del av energiklynga i Møre og Romsdal, merka nok også dei låge oljeprisane. I Sogn og Fjordane er det produksjon og distribusjon av elektrisk energi som står for størst del av aktiviteten i energiklynga, og her har dei nok ikkje vore like råka.

3. Geografiske skilnader i energiklynga

3.1 Energiklynga i fylka

Utvinning og foredling av olje og gass er den klart største av desse, målt i omsetnad (78 % av klynga totalt), tal tilsette (40 %), driftsresultat (89 %), lønnskostnadar (54 %), og verdiskaping (77 %). Selskapskonsentrasjonen er også større i denne undergruppe enn dei andre, med 703 registrerte føretak, noko som berre utgjør 10 % av selskapsmassen i klynga. Samstundes er det store geografiske variasjonar i kva type aktivitet som skjer rundt om i landsdelen.

3.1.1 Olje og gass størst i Rogaland

Rogaland	Energiklynga	Utvinning og foredling av olje og gass	Produksjon og distribusjon av elektrisk energi	Tenesteleverandørar inkl. supplybåtar	Utstysprodu-sentar inkl. bo-reriggjar og plattformer
Omsetnad	970 286 370	864 030 592	17 485 519	34 762 883	54 007 376
Driftsresultat	226 800 903	214 899 234	3 155 821	5 425 679	3 320 169
Årsresultat	-102 384 436	-107 091 111	2 855 910	649 500	1 201 265
Lønnskostnad	81 847 618	56 744 394	1 215 687	11 140 037	12 747 500
Verdiskaping	308 648 516	271 643 626	4 371 509	16 565 713	16 067 668
Tal tilsette	82 805	47 276	3 233	14 142	18 154
Tal føretak	2 605	491	327	442	1 345

Tabell 3: Nøkkeltal for energiklynga i Rogaland i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no
Alle økonomiske tal i 1 000 kroner.

Som nemnt dominerer Rogaland klynga, og dette skuldast i hovudsak at dei største aktørane innan utvinning og foredling av olje og gass har stor aktivitet i fylket. Statoil Petroleum AS, Statoils Troll Vest-felt og Statoils Stavanger-kontor er dei tre selskapa med størst omsetnad i klynga i 2014, og også Statoils Sandnes-kontor og prosessanlegget på Kårstø er på topp 10-lista over selskap med størst omsetnad innan olje og gass. Der finn vi også Norske Shell E&P og Norway AS i Sandnes, og Total E&P Norge i Stavanger. Dei einaste selskapa på topplista utanfor Rogaland er Statoils raffineri på Mongstad og Statoils Bergenskantor.

Målt i tal tilsette toppar Statoils Troll Vest-felt lista med 5 401 tilsette i 2014. Statoil-kontora i Stavanger og Sandnes er også på topp ti-lista. To selskap under Aker Solution-paraplyen er også der, saman med andre store selskap som Aibel AS avd. Haugesund, Conocophillips Norge, Bilfinger Industriars Stavanger-avdeling, Maersk Drilling Norge og Archer AS. Ni av dei ti selskapa i energiklynga i Rogaland med flest tilsette driv innan utvinning og foredling av olje og gass. Det tiande selskapet er Aibels Haugesundsavdeling, som med 1 855 tilsette produserer oljeplattformer og modular.

3.1.2 Meir variert aktivitet i Hordaland

Statoil-selskap dominerer topplista også i Hordaland, men samstundes er biletet noko meir variert enn i Rogaland. Kværner Stord ligg på tredjeplass i fylket med sin produksjon av oljeplattformer og modular, og utstysprodu-senten FRAMO AS på Askøy er på femteplass. Ei rekkje selskap innan subsea er også blant dei med størst omsetnad i Hordaland, og kraftselskapet Fjordkraft AS ligg på niandeplass.

Hordaland	Energiklynga	Utvinning og foredling av olje og gass	Produksjon og distribusjon av elektrisk energi	Tenesteleverandører inkl. supplybåtar	Utstysprodu-sentar inkl. bo-reriggjar og plattformer
Omsetnad	220 823 453	125 248 460	14 323 020	20 697 556	60 554 417
Driftsresultat	13 471 984	7 120 596	2 285 468	1 712 545	2 353 375
Årsresultat	18 771 007	1 991 030	1 820 121	340 304	14 619 552
Lønnskostnad	35 217 697	14 228 557	1 759 964	5 990 260	13 238 916
Verdiskaping	48 689 692	21 349 153	4 045 438	7 702 810	15 592 291
Tal tilsette	42 287	12 109	4 063	7 470	18 645
Tal føretak	2 150	147	385	366	1 252

Tabell 4: Nøkkeltal for energiklynga i Hordaland i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no
Alle økonomiske tal i 1 000 kroner.

Målt i tal tilsette er det mange av dei same selskapa og undergruppene som ligg i toppen, og vi finn mellom anna selskap som Beerenbergs Bergensavdeling med 1 625 tilsette innan oljeservice og Rolls Royce-selskapet Bergen Engines med 946 tilsette innan produksjon av motorar og generatorar. På åttandeplass ligg DOF Sjø AS, som driv innan sjøtransport/supply.⁹

3.1.3 Sogn og Fjordane store på elektrisk energi og verftsverksemd

Sogn og Fjordane	Energiklynga	Utvinning og foredling av olje og gass	Produksjon og distribusjon av elektrisk energi	Tenesteleverandører inkl. supplybåtar	Utstysprodu-sentar inkl. bo-reriggjar og plattformer
Omsetnad	18 582 077	2 058 476	7 981 754	2 307 509	6 234 338
Driftsresultat	3 249 581	369 400	2 419 534	190 538	270 109
Årsresultat	2 297 614	104 227	1 775 397	147 113	270 877
Lønnskostnad	2 877 970	170 215	557 340	591 621	1 558 794
Verdiskaping	6 127 552	539 615	2 976 876	782 158	1 828 903
Tal tilsette	6 570	215	1 510	1 347	3 498
Tal føretak	701	16	264	97	324

Tabell 5: Nøkkeltal for energiklynga i Sogn og Fjordane i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no
Alle økonomiske tal i 1 000 kroner.

Sogn og Fjordane har i langt mindre grad aktivitet innan utvinning og foredling av olje og gass enn dei to vestlandsfylka sør for dei. Det er i staden produksjon av elektrisk energi, samt en del teneste- og utstysleverandører som dominerer klynga i fylket. Samstundes er Statoils kontor i Florø og GDF Suez E&P Norge (nå Engie E&P

⁹ DOF Sjø AS har nesten ingen omsetnad, men høgt tal tilsette. Dette er eit fenomen som går igjen i ein del konsern, spesielt reiarlaga, kor dei tilsette er lagt til andre selskap enn dei som står for hovudtyngda av økonomisk aktivitet. I tilfelle DOF er det ein rekke andre selskap, slik som DOF ASA, -Rederi, -Deepwater, og -Subsea ROV, som har omsetnad på fleire hundre millionar kroner, men nesten ingen tilsette.

Norge) høvesvis nummer to og fem på lista over selskapa med høgast omsetnad i energiklynga i Sogn og Fjordane.

På toppen av omsetnadslista i fylket i 2014 ligg Havyard Ship Technology si avdeling i Leirvik, med ein omsetnad på nesten 1,6 milliardar kroner. Elles er det mange selskap innan produksjon av elektrisk energi på topplista, mellom anna Statkraft Energi avd. Midt-Norge, SFE Produksjon, E_CO Energi avd. Aurland og Hydro Energi avd. Årdal kraftverk. Saga Fjordbase i Flora ligg på tiandeplass med si verksemd innan basetenester.

Målt i tal tilsette er det utstyrsprodusentane som dominerer klynga i Sogn og Fjordane. Topplista er dominert av dei store verfta, med Florø Mekaniske Verksted på topp, etterfølgd av to Havyard-selskap i Hyllestad, Havyard Production & Service og Havyard Ship Technology. Blant selskapa med meir enn 100 tilsette i klynga i Sogn og Fjordane, finn vi også bemanningsselskapet Provide Maritime i Flora og SAR AS avd. Florø, som driv med avfallshandtering.

3.1.4 Stor aktivitet innan teneste- og utstyrsproduksjon i Møre og Romsdal

Møre og Romsdal	Energi	Utvinning og foredling av olje og gass	Produksjon og distribusjon av elektrisk energi	Tenesteleverandørar inkl. supplybåtar	Utstyrsprodusentar inkl. bo-rigger og plattformer
Omsetnad	94 250 474	21 399 749	11 538 427	20 635 291	40 677 007
Driftsresultat	12 024 639	5 628 174	1 105 529	3 914 073	1 376 863
Årsresultat	6 490 014	1 552 419	473 449	3 870 752	593 394
Lønnskostnad	15 983 799	2 491 142	863 743	6 113 090	6 515 824
Verdiskaping	28 008 442	8 119 316	1 969 276	10 027 161	7 892 689
Tal tilsette	20 053	1 684	2 530	5 425	10 414
Tal føretak	1 358	49	284	197	828

Tabell 6: Nøkkeltal for energiklynga i Møre og Romsdal i 2014

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no
Alle økonomiske tal i 1 000 kroner.

I Møre og Romsdal er det nokre selskap knytt direkte til utvinning og foredling av olje og gass, men hovudtyngda av aktiviteten i energiklynga i fylket er knytt til teneste- og utstyrsproduksjon. Likevel, tre av dei fire selskapa i energiklynga i fylket som hadde høgast omsetnad i 2014 var selskap under Norske Shell som driv innan utvinning av naturgass.

Dei resterande sju selskapa på topp ti-lista er teneste- og/eller utstyrsprodusentar. National Oilwell Varco Norway si Molde-avdeling driv med produksjon av løfte- og handteringsutstyr og ligg på tredjeplass med ein omsetnad på nær fire milliardar i 2014. Elles er det som venta fleire store verft på Sunnmøre og sør i Romsdal som bidreg med stor omsetnad inn i klynga, og også ein del reiarlag har ein omsetnad over ein milliard. Det same gjeld fleire spesialiserte utstyrsprodusentar under Rolls Royce Marine på Sunnmøre.

Målt i tal tilsette er det Island Offshore Management i Ulsteinvik som er det største selskapet i energiklynga i Møre og Romsdal i 2014, med 777 tilsette. Dei driv med forsyning og sjøtransporttenester for offshore-bransjen. Det same gjer dei to neste selskapa på lista, Olympic Crewing og Rem Offshore, begge tilhøyrande i Herøy, og det er fleire i same bransje på topp ti-lista. Elles finn vi igjen fleire av selskapa som låg i toppen når vi såg på

omsetnad også når det gjeld tal tilsette.¹⁰ Fleire av Rolls Royce Marine-selskapa med milliardomsetnad er også blant topp ti målt i tal tilsette. Det same gjeld National Oilwell Varco Norway si Molde-avdeling, og Ulstein og Kleven Verft.

3.1.5 Spesialiserte regionar (klynger) på Vestlandet

Figur 2 på neste side viser kva undergruppe i energiklynga som er størst i kvar kommune på Vestlandet, målt etter tal tilsette og omsetnad. Dei to karta er stort sett like, som vil seie at det er same undergruppe som er størst etter begge måla. Det er berre i 19 av dei 120 kommunane med aktivitet i klynga i 2014 kor det er skilnad i kva som er størst, avhengig av om vi målar det i tal tilsette eller omsetnad. Ein stor del av desse ligg i Møre og Romsdal eller Sogn og Fjordane, og i dei fleste er aktiviteten relativt liten, slik at det er snakk om små tal og skilnader.

Figur 2 illustrerer ein av grunntankane i klyngetenking: at relativt like og komplimentierende selskap ligg i geografisk nærleik til kvarandre.¹¹ Sjølv ei relativ enkelt gruppering slik som er gjort i figur 2 illustrerer dette poenget. Det viser til dømes at det går eit band med kommunar frå Gjemnes på Nordmøre langs kysten ned til og med dei nordlegaste kommunane i Sogn og Fjordane kor utstyrsprodusentane er dei største aktørane i energiklynga. I desse kommunane finn vi store selskap som National Oilwell Varco, Vard-gruppa, Rolls Royce Marine, Kongsberg, ABB, og ei lang rekkje tradisjonsrike verft. Liknande regionar med konsentrasjon av utstyrsprodusentar finn vi også sør i Sogn og Fjordane, langs kysten i Hordaland, i Sunnhordland og på Haugalandet, samt delar av Ryfylke, Jæren og Dalane i Rogaland.

På same vis er det elektrisk energi som dominerer i dei fleste kommunane som ligg lengst aust på Vestlandet, i område som er topografisk fordelaktige for kraftproduksjon.

Tenesteleverandørane har ikkje like tydeleg regional dominans når vi målar det på denne måten, og denne undergruppa er størst i ein del kommunar som grensar opp mot område med ein konsentrasjon av utstyrsprodusentane. Eit område som skil seg ut er likevel sør for Bergen, kor Sund og Austevoll er to nabokommunar kor tenesteleverandørane er størst. Her ligg fleire store selskap med mange tilsette under store reiar konsern som DOF og Møgster, i tillegg til ein del tekniske konsulent selskap.

Produksjon og foredling av olje og gass er som nemnt den desidert største undergruppa i energiklynga, målt i omsetnad. Den har også flest tilsette, men her er ikkje dominansen like klar. Likevel, figur 2 viser at aktiviteten i denne undergruppa er svært konsentrert. Målt i tal tilsette er det faktisk berre 8 kommunar kor olje og gass-gruppa har flest tilsette. Målt i omsetnad er tilsvarande litt høgare, 10 kommunar. Til gjengjeld er olje og gass svært store i dei kommunane dei er den største undergruppa. Desse er hovudsakleg konsentrert i fire områder: Stavangerområdet, Bergensområdet, samt Kristiansund¹² på Nordmøre og Tysvær¹³ på Haugalandet. Målt etter omsetnad kjem også Flora i Sogn og Fjordane og Aukra i Romsdal med.

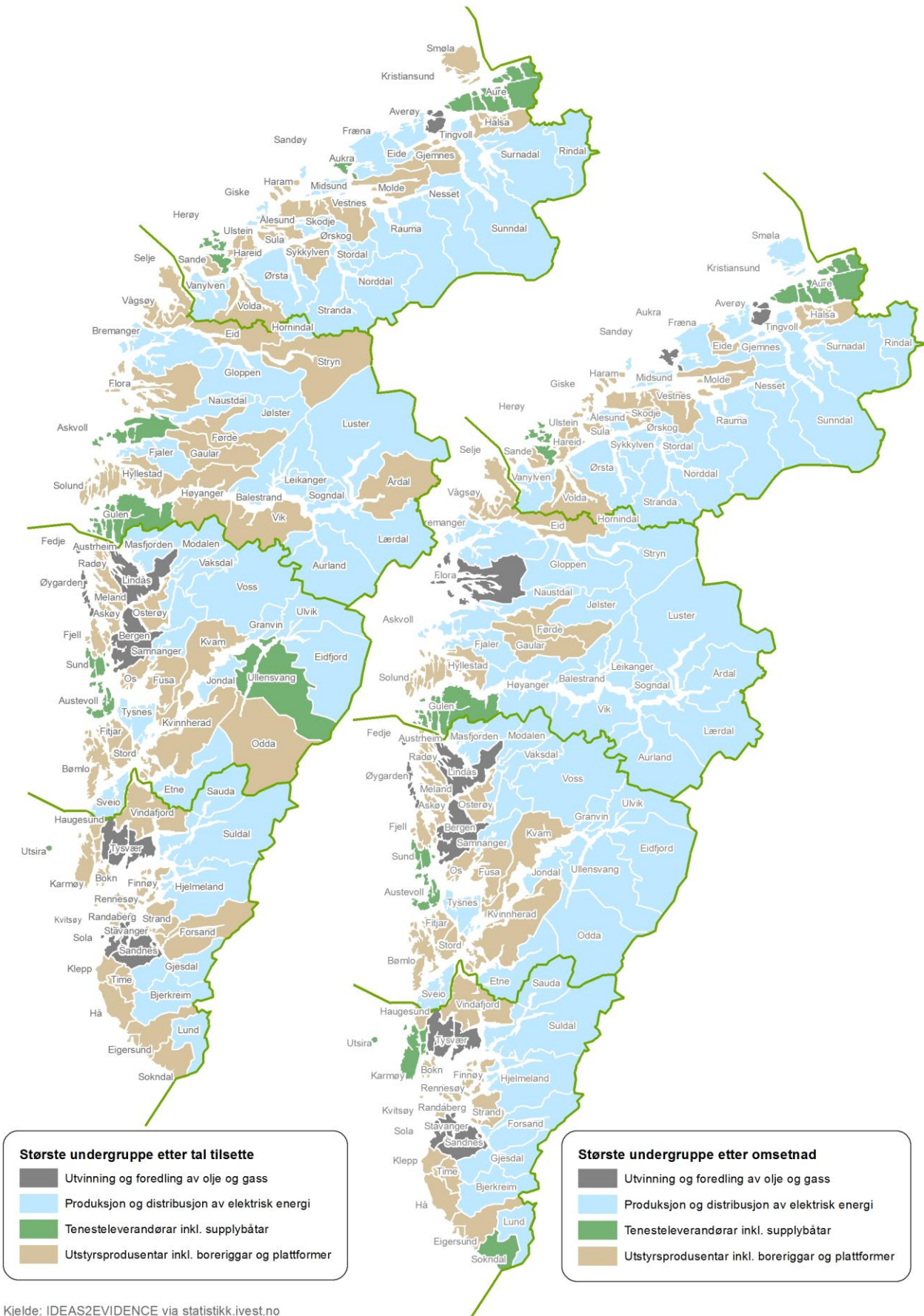
Dei ti kommunane kor olje og gass er den største undergruppa i energiklynga målt i omsetnad, har ein samla omsetnad innan olje og gass på 1 002 milliardar kroner. Dette er 99 % av den totale omsetnaden i denne undergruppa. Det er olje og gass-aktivitet i fleire andre kommunar, men i det store biletet er dette altså ei svært konsentrert undergruppe.

¹⁰ Som forklart i fotnote 9 er det mange reiarlag som legg dei tilsette i eit selskap og den økonomiske aktiviteten i eitt eller fleire andre innanfor same konsern.

¹¹ Frå følgjenotatet til nøkkeltala frå Ideas2Evidence (vedlegg 1): «*Teorien om næringsklynger stammer fra den amerikanske professoren Michael Porter ved Harvard Business School. Porter definerer en næringsklynge på følgende måte: "A cluster is a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by commonalities and complementarities"*»

¹² Mange store olje og gass-selskap har kontor og aktivitet i Kristiansund.

¹³ Hovudsakleg grunna Statoils prosessanlegg på Kårstø.

Figur 4: Den største undergruppa i energiklynga i kvar kommune på Vestlandet, målt etter tal tilsette og omsetnad, 2014

Med andre ord kan det sjå ut som om olje og gass-aktiviteten er konsentrert i nokre få kommunar, men at den, saman med produksjon og distribusjon av elektrisk energi, bidreg med ein stor aktivitet i leverandørindustrien som er spreidd utover eit langt større geografisk område. I sum er energiklynga derfor ei klynge med stor betydning for heile Vestlandet.

I så godt som alle kommunane kor det er forskjellige undergrupper som er størst, alt etter korleis vi målar det, er det éin ting som går igjen: omsetnaden er høgast i anten olje og gass-gruppa eller innan elektrisk energi, medan det er flest tilsette innan teneste- eller utstyrsprodusentane. Dette viser at skilnaden nok i stor grad skuldast eit tilbakevendande tema i denne rapporten: dei to «kjerneverksemdene» i energiklynga, utvinning og foredling av olje og gass og produksjon og distribusjon av elektrisk energi er relativt lite arbeidskraftsintensive målt mot storleiken på den økonomiske aktiviteten. Dei to «subsidiære» aktivitetane som i hovudsak leverer tenester eller utstyr inn til desse to har derimot langt større behov for arbeidskraft, målt mot omsetnaden. Dermed vil det i ein del kommunar bli slik at omsetnaden er størst innan dei to første, samstundes som det er dei to siste som har størst behov for arbeidskraft.

Samstundes kan det til en viss grad også vere potensielle «målefeil» her: som nemnt er det ein del bransjar, kanskje spesielt reiarlag, kor den største delen av den økonomiske aktiviteten ligg i eitt selskap, medan dei fleste tilsette er lagt i eit anna selskap under same konsern. Om da desse selskapa er registrert i forskjellige kommunar, vil det tilsynelatande gjere at ei undergruppe har høg aktivitet målt i tal tilsette i ein kommune, utan at den økonomiske aktiviteten desse bidrar til er registrert i same kommune.¹⁴

3.2 Energiklynga i kommunane

3.2.1 Energiklynga som heilskap

Kommune	Del av samla omsetnad	Kommune	Del av samla tal tilsette
Stavanger	53 %	Stavanger	26 %
Sandnes	10 %	Bergen	15 %
Bergen	10 %	Sola	12 %
Sola	6 %	Sandnes	6 %
Lindås	2 %	Haugesund	3 %
Tysvær	2 %	Fjell	3 %
Ålesund	1 %	Ålesund	2 %
Stord	1 %	Ulstein	2 %
Kristiansund	1 %	Stord	2 %
Ulstein	1 %	Karmøy	2 %

Tabell 7: Dei største kommunane i energiklynga på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivest.no

Samla omsetnad i energiklynga på Vestlandet i 2014: 1 304 milliardar kroner, samla tal tilsette: 151 715 .

Det er 121 kommunar på Vestlandet og i alle unntatt éin har Ideas2Evidence funne aktivitet i selskap innanfor energiklynga.¹⁵ Ikkje overraskande tronar Stavanger suverent på toppen blant vestlandskommunane, målt i samla omsetnad i energiklynga i kommunane. 688 milliardar kroner, eller nesten 53 % av den totale omsetnaden i klynga skjer i selskap lokalisert i «oljehovudstaden». Deretter følgjer Sandnes (10 % av total omsetnad i klynga),

¹⁴ Sjå også punkt 3.2.5 seinare i rapporten.

¹⁵ Det er berre Fedje i Hordaland som ikkje har aktivitet i klynga i 2014, i følgje tala frå Ideas2Evidence.

Bergen (10 %), Sola (6 %) og Lindås (2 %). Blant dei ti kommunane med høgast omsetnad i energiklynga er de fire som ligg i Rogaland, tre i Hordaland og tre i Møre og Romsdal.

Om vi heller ser på talet tilsette som er registrert i selskap i energiklynga i kvar kommune, er det framleis Stavanger som ligg på topp, med 38 700 tilsette. Dette utgjør 26 % av dei tilsette i klynga på Vestlandet. På denne lista ligg Bergen på andreplass med 22 500 tilsette (15 % av alle tilsette i klynga), etterfølgd av Sola (12 %), Sandnes (6%) og Haugesund (3 %). Fem av kommunane med flest tilsette i klynga ligg i Rogaland, medan tre ligg i Hordaland og to i Møre og Romsdal.

3.2.2 Stavangerregionen dominerer utvinning og foredling av olje og gass

Kommune	Del av samla omsetnad	Kommune	Del av samla tal tilsette
Stavanger	64 %	Stavanger	45 %
Sandnes	13 %	Sola	19 %
Bergen	9 %	Bergen	17 %
Sola	6 %	Sandnes	10 %
Lindås	2 %	Lindås	2 %
Tysvær	2 %	Tysvær	1 %
Kristiansund	1 %	Kristiansund	1 %
Øygarden	1 %	Molde	1 %
Aukra	1 %	Haugesund	1 %
Haugesund	0 % ¹⁶	Øygarden	1 %

Tabell 8: Dei største kommunane i innan utvinning og foredling av olje og gass på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no

Samla omsetnad innan utvinning og foredling av olje og gass på Vestlandet i 2014: 1 013 milliardar kroner, samla tal tilsette: 61 284.

Stavanger, Sandnes og Sola er høvesvis nummer ein, to og fire målt i omsetnad innan utvinning og foredling av olje og gass i kommunane på Vestlandet i 2014. 83 % av omsetnaden i denne undergruppa er registrert på selskap som ligg i ein av desse tre. Nummer tre er Bergen med 9 % av omsetnaden i undergruppa.

På topp ti-lista over kommunar på Vestlandet, målt etter omsetnad i undergruppa utvinning og foredling av olje og gass, er det fem kommunar i Rogaland, tre i Hordaland og to i Møre og Romsdal.

Biletet er mykje av det same om vi heller ser på tal tilsette. Lista er lik på dei sju øvste plassane, medan det er nokre endringar på plass 7-10. Øygarden er nummer sju målt i omsetnad, men nummer ti målt i tal tilsette. Aukra har niande høgast omsetnad, men er «berre» nummer femten på lista over kommunar med flest tilsette. Det er naturleg at i ein del kommunar vil det være konsentrasjon rundt éin eller få typar verksemdar, og da vil den aktuelle kommunens plassering på slike rangeringar variere etter om verksemda(-ne) er arbeidskraft- eller kapitalintensive.

3.2.4 Produksjon og distribusjon av elektrisk energi meir spreidd

Konsentrasjonen innan undergruppa produksjon og distribusjon av elektrisk energi er langt mindre enn innan utvinning og foredling av olje og gass. Bergen er den kommunen som har størst omsetnad i undergruppa med

¹⁶ Faktisk 0,3 %, avrunda til nærmaste heiltal i tabellen.

nesten 7,5 milliardar kroner, noko som utgjer 14 % av den totale omsetnaden i undergruppa på Vestlandet. På andreplass ligg Ålesund med 11 % av omsetnaden, og rett bak ligg Stavanger.

Kommune	Del av samla omsetnad	Kommune	Del av samla tal tilsette
Bergen	14 %	Bergen	16 %
Ålesund	11 %	Stavanger	8 %
Stavanger	11 %	Ålesund	5 %
Suldal	5 %	Haugesund	3 %
Sola	4 %	Sandnes	2 %
Sauda	3 %	Gloppen	2 %
Luster	3 %	Lindås	2 %
Gloppen	3 %	Eigersund	2 %
Karmøy	2 %	Karmøy	2 %
Haugesund	2 %	Ørsta	2 %

Tabell 9: Dei største kommunane i innan produksjon og distribusjon av elektrisk energi på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no

Samla omsetnad innan produksjon og distribusjon av elektrisk energi på Vestlandet i 2014: 51 milliardar kroner, samla tal tilsette: 11 336.

Likefullt er det heile seks kommunar i Rogaland på topp ti-lista, medan to ligg i Sogn og Fjordane. Hordaland og Møre og Romsdal har éin kommune kvar på topp ti-lista. Totalt har Rogaland 34 % av omsetnaden i klynga, medan Hordaland har 28 %, Møre og Romsdal 22 % og Sogn og Fjordane 16 %.

Det er stort sett dei same kommunane som går igjen når vi ser på tal tilsette innan produksjon og distribusjon av elektrisk energi. Likevel, det er nokre unntak. Kommunar som Sandnes og Lindås har over 200 tilsette i denne undergruppa, men omsetnaden er ikkje tilsvarende høg. Tilsvarende er det 378 tilsette i Haugesund, med ein samla omsetnad på rett over éin milliard. Desse tre kommunane har ein kraftomsetnad per tilsett på rundt 2 000-2 500 kroner, medan tilsvarende i dei andre kommunane med mange krafttilsette er mellom 4 000-10 000 kroner. Spesielt i Sandnes ser det ut til at dette kan skuldast at ein stor del av dei tilsette i denne undergruppa jobbar innan detaljhandel med drivstoff til motorvogner. Dette er en bransje som har relativt låg omsetnad samanlikna med produksjon, handel og distribusjon av elektrisk energi.

3.2.5 Reiarlag på Sunnmøre, konsulentar i Hordaland og Rogaland utgjer kjernen i tenesteleverandørar

Også innan undergruppa tenesteleverandørar inkl. supplybåtar er det Stavanger med naboane Sandnes og Sola, samt Bergen, som har den største omsetnaden. Desse fire har til saman nesten 50 % av den totale omsetnaden i denne undergruppa. Samstundes er det stor aktivitet innan tenesteindustrien også i Møre og Romsdal. Det er fleire stor reiarlag på Sunnmøre som ligg i toppen kva gjeld omsetnad i denne undergruppa, som til dømes Farstad, Havila, Olympic, REM og Bourbon.¹⁷

Som nemnt tidligare, felles for mange av reiarlaga er at det ikkje er registrert tilsette i dei. I staden er dei tilsette tilsett i andre selskap innan same konsern, og såleis finn vi igjen mange av dei same selskapsnamna om vi heller ser på kven som har flest tilsette i undergruppa. Dermed er det også ein samanheng mellom kva kommunar som har stor omsetnad innan tenesteleverandørar inkl. supplybåtar og dei som har mange tilsette innan det same. Aure heilt nord på Nordmøre er eit unntak, med ein samla omsetnad over 3 milliardar kroner, men berre snau 150 tilsette. Dette skuldast Statoils metanolfabrikk og gassmottaksanlegg på Tjeldbergodden, som har høg omsetnad utan å vere spesielt arbeidskraftintensiv.

¹⁷ Sjå punkt 2.1.4 tidligare i rapporten.

Kommune	Del av samla omsetnad	Kommune	Del av samla tal tilsette
Stavanger	18 %	Stavanger	21 %
Bergen	15 %	Sola	11 %
Sola	14 %	Bergen	11 %
Herøy	9 %	Herøy	7 %
Ålesund	7 %	Haugesund	5 %
Karmøy	4 %	Sandnes	5 %
Aure	4 %	Ålesund	5 %
Ulstein	3 %	Karmøy	5 %
Fjell	3 %	Austevoll	4 %
Sandnes	3 %	Fjell	4 %

Tabell 10: Dei største kommunane i innan tenesteleverandørar inkl. supplybåtar på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no

Samla omsetnad innan tenesteleverandørar inkl. supplybåtar på Vestlandet i 2014: 78 milliardar kroner, samla tal tilsette: 28 384.

Generelt er det hovudsakleg reiarlag og andre transporttenester som høyrar til denne undergruppa i Møre og Romsdal, medan det i Rogaland og Hordaland i tillegg er mange konsultentselskap og anna teknisk tenesteyting. I Sogn og Fjordane er det vesentleg mindre aktivitet i denne undergruppa enn i dei tre andre fylka, men den sysselsett likefullt meir enn 1 300 og har en omsetnad på godt over to milliardar kroner i «framtidfylket». Fleire av dei største selskapa i denne undergruppa i Sogn og Fjordane har spesialisert seg på anleggsarbeid og steinbryting, samt avfallshandtering. I tillegg er det ein del mannskapsutleie og forsyningsbasar.

3.2.6 Utstysprodusentar store også i kommunane utanfor dei store byane

Kommune	Del av samla omsetnad	Kommune	Del av samla tal tilsette
Stavanger	12 %	Bergen	15 %
Bergen	12 %	Stavanger	8 %
Stord	10 %	Stord	6 %
Ulstein	6 %	Fjell	6 %
Sola	6 %	Sola	5 %
Haram	5 %	Haugesund	5 %
Fjell	5 %	Ulstein	5 %
Askøy	4 %	Haram	3 %
Ålesund	3 %	Eigersund	3 %
Molde	3 %	Ålesund	3 %

Tabell 11: Dei største kommunane i innan utstysprodusentar inkl. boreriggjar og plattformer på Vestlandet, målt etter omsetnad og tal tilsette

Kjelde: Ideas2Evidence via statistikk.ivist.no

Samla omsetnad innan tenesteleverandørar inkl. supplybåtar på Vestlandet i 2014: 161 milliardar kroner, samla tal tilsette: 50 711.

Også blant utstysprodusentar inkl. boreriggjar og plattformer er det Stavanger som har størst samla omsetnad, etterfølgd av Bergen. Samstundes er ikkje dei store kommunane sin dominans like stor i denne undergruppa

som i ein del av dei andre. Heile 30 kommunar på Vestlandet hadde ein samla omsetnad over éin milliard kroner innan utstysproducentar inkl. boreriggjar og plattformer i 2014. Ingen av dei andre undergruppene er i nærleiken av ei tilsvarande fordeling av aktivitet utover så mange kommunar.

I denne undergruppa finn vi også stor aktivitet i kommunar som ikkje er spesielt synlege i andre deler av energiklynga. Dette er til dømes Stord, Haram, Askøy, Vestnes og Fusa. Dette skuldast ofte eit eller to selskap eller konsern, hjørnesteinsbedrifter om du vil, med store arealbehov som ligg utanfor dei store byane. På Stord er det til dømes Kværners verftsverksemd som dominerer med ein omsetnad på over 12 milliardar kroner og meir enn 1 700 tilsette. På Haram er aktiviteten litt meir spreidd mellom ulike selskap, hovudsakleg innan Vard- og Rolls Royce Marine-konserna. Det same biletet, og ofte dei same konserna, finn vi igjen i andre kommunar i same situasjon.

Tal tilsette følg stort sett omsetnaden i fordelinga utover kommunane. Det er til saman 53 kommunar på Vestlandet som har meir enn 100 tilsette innan utstysproducentar inkl. boreriggjar og plattformer. Ingen av dei andre undergruppene kan vise til tilsvarande.

OLJE- OG ENERGIKLYNGEN PÅ VESTLANDET - FØLGENOTAT

INNLEDNING

Vestlandet har engasjert ideas2evidence til å utarbeide og systematisere nøkkeltall for energiklyngen på Vestlandet. Målet for prosjektet har vært å gi politikere, næringslivsledere og andre aktører et faktabasert grunnlag for beskrivelse av energiklyngen i regionen. Nøkkeltallene er beregnet ned på kommunenivå for alle Vestlandsfylkene.

For regnskapsårene 2008 og 2012 ble en tilsvarende utredning gjennomført på oppdrag fra Business Region Bergen, og i 2013 ble den gjennomført på oppdrag fra Hordaland fylkeskommune. Disse prosjektene var imidlertid geografisk avgrenset til å gjelde Hordaland og Bergensregionen.

I tidligere utgaver har det i tillegg til tallmaterialet også blitt utarbeidet en rapport samt en visualiseringsløsning for datamaterialet. Dette var ikke en del av bestillingen for denne utgaven.

ideas2evidence har valgt en metode hvor økonomiske tall fra enkeltforetakene innenfor hver næringsklynge aggregeres opp til samlende nøkkeltall for hele klyngen. Alle økonomiske tall er hentet fra Brønnøysundregistrene via foretaksdatabasen Ravninfo. Tallene i denne databasen er bearbeidet og kvalitetssikret av selskapet Dun & Bradstreet. Alle økonomiske tall er fra 2014, som er sist tilgjengelige regnskapsår. Tall for ansatte i Ravninfo hentes fortløpende fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (AA-registeret) og er korrekte per januar 2016.

De overleverte nøkkeltallene er:

- Antall ansatte
- Omsetning
- Verdiskaping
- Driftsresultat
- Årsresultat
- Antall foretak

Alle økonomiske tall er presentert i hele 1000, mens antall ansatte og foretak oppgis i hele tall.

OM NÆRINGSKLYNGER

Moderne næringsliv er preget av tett interaksjon mellom ulike bransjer. Et vesentlig utviklingstrekk er fremveksten av næringsklynger som går på tvers av tradisjonelle grenser.

I arbeidet med nøkkeltallene har vi derfor benyttet en klyngetilnærming heller enn en strikt nærings- eller bransjetilnærming. Dette betyr at vi har tatt utgangspunkt i næringens verdikjede og inkludert alle aktører som i vesentlig grad har en plass i denne kjeden. I tillegg til kjernevirksomhetene som opplagt har en plass i klyngen, vil man med et slikt utgangspunkt også inkludere virksomheter som i vesentlig grad lever av å levere utstyr eller tjenester til disse kjernevirksomhetene. Tilsvarende har vi inkludert virksomheter som er knyttet til distribusjon og salg av kjernevirksomhetenes produksjon, samt andre støtte- og infrastrukturtiltak.

Teorien om næringsklynger stammer fra den amerikanske professoren Michael Porter ved Harvard Business School. Porter definerer en næringsklynge på følgende måte:

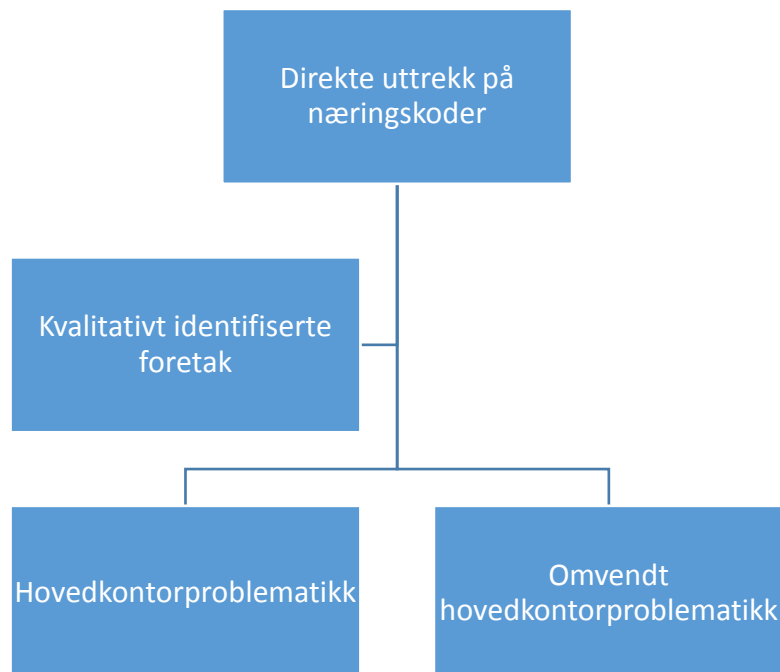
“A cluster is a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by commonalities and complementarities” (Porter, 1991)

En næringsklynge er med andre ord satt sammen av geografisk konsentrerte bedrifter, som er knyttet sammen gjennom likheter og komplimenterende egenskaper. Korte geografiske avstander utløser stordriftsfordeler som en konsekvens av uformelle og formelle samarbeidsavtaler mellom næringsaktørene. Slike stordriftsfordeler vil videre øke sannsynligheten for at næringsklyngen er selvforsterkende (Jakobsen, 2008).

Som en konsekvens av klyngetilnærminger er det plausibelt at både enkeltforetak og hele næringskoder inngår i flere tilstøtende næringsklynger, spesielt gjelder dette for utstyrsprodusenter og tjenesteleverandører. Dette må man ta høyde dersom tallene i denne leveransen settes sammen med tall fra andre nøkkeltallsprosjekt.

UTARBEIDELSE AV TALLMATERIALET

Det endelige tallmaterialet slik det nå foreligger baserer seg på en rekke datauttrekk og manuelle justeringer av data. Kort oppsummert starter vi med å trekke ut selskap som er registrert på relevante næringskoder. Vi innhenter deretter kvalitativt identifiserte foretak, og justerer avslutningsvis tallmaterialet for hva vi har kalt for hovedkontorproblematikk. Fremgangsmåten er illustrert i figuren under. En mer detaljert beskrivelse av de forskjellige prosessen følger etter figuren.

DIREKTE UTTREKK OG KVALITATIVT IDENTIFISERTE FORETAK

Hovedkilden for arbeidet har vært databasen Ravninfo som inneholder oppdaterte regnskapsdata for alle norske selskap hentet fra Brønnøysundregistrene. Først og fremst er utvelgelsen av foretak basert på Statistisk Sentralbyrå sine næringskoder (NACE), som alle foretak må registrere seg under. De fleste næringsbeskrivelser benytter seg av Statistisk Sentralbyrås standard for næringsgruppering – NACE. Dette er en internasjonal standard som benyttes i Europa. Alle foretak i Norge er klassifisert i henhold til det femsifrede kodeverket. De fire første sifrene er identiske i alle land, mens det femte sifferet gir mulighet for nasjonale variasjoner. NACE-kodene er dermed et godt utgangspunkt for å avgrense hvilke bedrifter som inngår i ulike næringer.

Næringskodene som er inkludert innenfor hver næring, er valgt i dialog med relevante nettverksorganisasjoner og en grundig litteraturstudie av forskningsrapporter og offentlige dokumenter. Oversikt over hvilke koder som inngår i de ulike næringsklyngene, er inkludert til slutt i dette følgenotatet.

NACE-kodeverket er som sagt et godt utgangspunkt, men ettersom det er basert på et strikt bransjeperspektiv er det dårlig egnet for å beskrive næringsklynger som ofte går på tvers av etablerte bransjer. For å kompensere for dette har Ideas2Evidence gjennomført et omfattende kvalitativt arbeid for å identifisere foretak som inngår i næringsklyngene, men som er registrert under andre næringskoder enn de man normalt inkluderer i klyngene. Et typisk eksempel på slike foretak er IT-bedrifter som utelukkende leverer programvare til oljeindustrien, eller produsenter av metallvarer som lever sine produkter til bygging av oljeplattformer. Det førende prinsippet for å inkludere denne typen selskap i olje- og energiklyngen er at en betydelig andel av foretakets virksomhet er rettet mot klyngens virksomhet.

I dette arbeidet har vi benyttet oss av en rekke forskjellige kilder:

Proff: Foretaksdatabase drevet av Eniro Norge. Databasen har i tillegg til klassifisering på næringskoder, en delvis klassifisering innenfor bransjekategorier. Alle relevante bransjekategorier er gjennomgått og foretakene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå en dobbel inkludering.

Nortrade: Nortrade er Norges offisielle eksportportal, etablert i 1996 av Norwegian Trade Council. Inneholder over 4 000 eksportforetak, kategorisert etter næring. Alle relevante kategorier er gjennomgått og bedriftene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå en dobbel inkludering.

NCE Subsea: Foretaksliste fra internrapporten *Verdiskaping på bunn – en økonomisk analyse av subseaklyngen i Bergensregionen*

Næringsbarometerundersøkelsene for Hordaland og Rogaland: Ideas2Evidence har over flere år gjennomført en næringsbarometerundersøkelse for Hordaland på oppdrag fra NAV, Hordaland fylkeskommune, Innovasjon Norge og NHO Hordaland. I disse undersøkelsene har bedrifter blant annet blitt spurt om hvor stor del av deres omsetning som er knyttet til oljesektoren. NAV Rogaland har også gjennomført en egen undersøkelse i Rogaland fylke, med likelydende spørsmål. Vi har i forbindelse med dette prosjektet fått tilgang til relevant datamateriale, og har brukt dette til å identifisere foretak hvor majoriteten av omsetningen er knyttet til leveranse av varer og tjenester til oljenæringen.

Maritim forening i Sogn og Fjordanes verdiskapingsanalyse for 2015: Maritim forening i Sogn og Fjordane publiserer hvert år en verdiskapingsanalyse for leverandørindustrien til petroleumsnæringen i fylket. Vi har tatt utgangspunkt i inkluderte selskap i denne analysen i arbeidet med våre nøkkeltall.

HOVEDKONTORPROBLEMATIKK

All økonomisk aktivitet for et foretak blir registrert på hovedkontorets juridiske adresse. Dette medfører at virksomhet som foregår i et av vestlandsfylkene kan bli registrert i andre regioner. Dette gjelder typisk selskap med juridisk adresse og hovedkontor på Østlandet, men stor aktivitet på Vestlandet.

For å identifisere hvilke foretak dette omfatter, er det brukt tall over ansatte på bedriftsnivå bestilt fra Statistisk Sentralbyrå. Et foretak kan være inndelt i flere bedrifter. Bedriftene i et foretak har ansatte registrert på fysisk arbeidssted og ikke foretakets juridiske adresse. Dermed er det mulig å identifisere hvor mange av for eksempel FMC Kongsberg Subsea sine ansatte som arbeider ved avdelinger lokalisert på Vestlandet. Utvalgsriteriet for datauttrekket hos SSB var alle bedrifter innenfor de relevante næringskodene som hadde over 1 ansatte i minst

en vestlandskommune. Basert på disse tallene var det enkelt å identifisere hvilke foretak som hadde hovedkontor utenfor regionen, men bedrifter innenfor regionen.

Med utgangspunkt i denne informasjonen, ble det beregnet forholdstall mellom antall ansatte på Vestlandet og totalt antall ansatte i foretaket. Disse forholdstallene ble deretter brukt til å estimere andeler av økonomisk virksomhet som tilfaller Vestlandet. Dersom et foretak har 25 prosent av sine ansatte i et underforetak lokalisert på Vestlandet, vil 25 prosent av omsetning etc. registreres i denne kommunen. En slik estimeringsmetode er basert på en forutsetning om at alle ansatte bidrar like mye til den økonomiske virksomheten i foretaket uansett hvor i landet de er plassert. Det presiseres at alle estimeringer som dette har unøyaktigheter og ikke må behandles som absolutte sannheter.

Hovedkontorproblematikken går begge veier. Flere foretak med hovedkontor på Vestlandet har virksomhet utenfor Vestlandet, eller i andre kommuner/fylker på Vestlandet. Et godt eksempel på dette er Statoil, som har hovedkontor i Stavanger, men betydelige avdelinger i flere kommuner langs vestlandskysten, samt i Oslo. For å ikke overestimere tallene ved å kun behandle hovedkontorproblematikken til fordel for Vestlandet, har vi undersøkt alle foretak på Vestlandet med mer enn 5 ansatte, og ført over økonomisk aktivitet til riktig vestlandskommune eller ut av Vestlandet.

Alt i alt består altså de manuelle justeringen i hovedsak av tre forskjellige elementer:

- ◆ Vi har bestilt informasjon fra SSB om selskap innenfor relevante næringskoder med hovedkontor utenfor Vestlandet, men med aktivitet gjennom underselskaper i minst ett av vestlandsfylkene
- ◆ Vi har manuelt kontrollert alle selskap på Vestlandet med mer enn 5 ansatte, og sett om de har underforetak i andre kommuner enn hvor hovedforetaket har forretningsadresse
- ◆ Vi har gjennom forskjellige kilder identifisert selskap registrert på andre NACE-koder enn de som vanligvis inngår i næringen, men som har majoriteten av sin omsetning knyttet til leveranser av varer eller tjenester til selskap i olje- og energinæringen

For de to førstnevnte elementene har vi beregnet økonomisk aktivitet i underforetakene med utgangspunkt i andel ansatte i underforetaket satt opp mot det totale antallet ansatte i foretaket. Denne estimeringsmetoden bygger på en forutsetning om at de økonomiske bidragene fra hver enkelt ansatt er like, uavhengig av hvor den ansatte er lokalisert.

Denne fremgangsmåten innebærer at økonomisk aktivitet både bli ført inn til Vestlandet, ut av Vestlandet, og mellom kommuner på Vestlandet – avhengig av lokaliseringen til underforetak. Det kvalitative arbeidet har på sin side identifisert en mengde foretak som ikke ville vært inkludert dersom man baserte seg på rene næringskoder. Det er vår klare oppfatning at denne prosessen gir et bedre og mer presist bilde av næringsklyngen enn om man kun hadde forholdt seg til det direkte uttrekket av foretak.

ANDRE FORHOLD VED DATAMATERIALET

ENKELTPERSONFORETAK

Enkeltpersonforetak er ikke regnskapspliktige. Det medfører et problem og mulig feilkilde i forhold til den fremgangsmåten vi har valgt for å aggregere nøkkeltall.

Logisk sett burde ett enkeltpersonforetak utgjøre en arbeidsplass, slik at antall ansatte stod i et 1:1 forhold til antall foretak. Andre undersøkelser (Ideas2Evidence 2007, 2009), har vist at enkeltpersonforetak ofte er sideprosjekt eller foretak med svært liten aktivitet. Mange innehavere av slike foretak er også ansatt i andre foretak innenfor samme næring. Et 1:1 forhold vil derfor overestimere antall ansatte i forhold til det reelle antallet.

Forfatta av Asle Høgestøl for Ideas2Evidence på oppdrag frå Vestlandsrådet og Hordaland fylkeskommune

Vi har derfor valgt å ikke foreta estimeringer for enkeltpersonforetak. Dette medfører en viss underestimering av nøkkeltallene, spesielt når det gjelder antall ansatte.

Ettersom økonomiske tall heller ikke er tilgjengelig, vil også disse være noe underestimert. Basert på kunnskap om struktur og økonomisk aktivitet for enkeltpersonforetak, og den høye aggregerte størrelsen på energiklyngen er vi imidlertid sikre på at dette ikke utgjør en merkbar reduksjon i de endelig nøkkeltallene.

VERDISKAPING

For utregning av verdiskaping har vi benyttet følgende definisjon:

Verdiskaping = Driftsresultat + lønnskostnader

Næringens verdiskaping blir da den aggregerte verdiskapingen for alle foretakene i regionen. En vesentlig egenskap ved denne definisjonen er at den ikke inkluderer varer og tjenester som blir benyttet i produksjon. Man unngår dermed dobbelttelling av disse innsatsfaktorene. Dette er spesielt viktig dersom man ønsker å sammenligne næringer som i stor grad kjøper varer og tjenester av hverandre. Begrepet fanger også opp avlønningen til de viktigste interessentene i næringen (Jakobsen, 2007):

- De ansatte gjennom lønn
- Kommunene og staten gjennom inntektsskatt, arbeidsgiveravgift og selskapsskatt
- Kreditorer gjennom renter på lån
- Eierne gjennom overskudd etter skatt

Denne definisjonen av verdiskaping er identisk med inntektsmetoden for utregning av BNP (SSB.no)

Driftsresultatet er resultatet av driftsaktivitetene i foretakene. Posten kommer etter driftsinntekter og driftskostnader og er uavhengig av de finansielle og ekstraordinære postene.

Årsresultatet er resultatet etter ordinære poster, ekstraordinære poster og skatt. De ekstraordinære postene omfatter også finansinntekter og finanskostnader.

SPESIELLE MANUELLE JUSTERINGER

I noen få tilfeller har Ideas2Evidence fjernet foretak som er inkludert på basis av næringskoder. Årsaken til at de er inkludert i utgangspunktet er todelte: 1) foretaket har klassifisert seg selv feil eller unøyaktig i forhold til hvilke næringsaktiviteter de faktisk driver, 2) foretaket kan være registrert på flere næringskoder i databasen og velges ut på bakgrunn av en relevant «sekundærkode». Dette er gjort svært få ganger og kun i spesielt graverende tilfeller. Et eksempel er COOP Sørvest, med en omsetning på 4,7 milliarder kroner, som i utgangspunktet inkluderes fordi er oppført med næringskoden: 47300 DETALJHANDEL MED DRIVSTOFF TIL MOTORVOGNER. Det er imidlertid åpenbart at kun en marginal del av omsetningen til COOP er knyttet til handel med drivstoff, og de har dermed blitt ekskludert på datamaterialet. Samme vurdering har også blitt gjort for FELLESKJØPET ROGALAND AGDER SA, som har 2,5 milliarder kroner i omsetning.

En annen manuell justering gjelder Statoils gassanlegg på Kollsnes. Det er ikke skilt ut som egen bedrift og tall på ansatte er således ikke tilgjengelig fra SSB/Brønnøysundsregisteret. Vi fikk derfor den nødvendige informasjon oppgitt etter kontakt med Statoil Kollsnes.

AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER OM 2014-TALLENE

Det har de siste årene blitt gjennomført en rekke nøkkeltallsprosjekt på olje- og energinæringen i Norge. Mange av disse tar i likhet med dette prosjektet høyde for den økonomiske aktiviteten som skapes av det vi kaller kvalitativt identifiserte selskap. Et eksempel er IRIS-rapporten «Industribyggerne», som estimerer ansatte i petroleumsvirksomheten i Norge. Dersom man sammenligner vårt overlevert datamateriale med antallet ansatte slik det forekommer i IRIS-rapporten ligger våre tall lavere. Hovedårsaken til dette er at mens IRIS estimerer antall ansatte med utgangspunkt i SSBs anslag for total sysselsetting relatert til investeringer og drift hos operatørselskap på norsk sokkel, og bruker dette til å beregne en indirekte sysselsettingsandel, tar vi i vårt datamateriale utgangspunkt i bedriftsnivå. Dette innebærer at vi ikke estimerer indirekte petroleumrelatert sysselsetting, men heller søker å identifisere selskap som hører naturlig hjemme i klyngen, og inkluderer deres ansatte direkte inn i datamaterialet. Dette er en naturlig fremgangsmåte for et prosjekt som ønsker å inkludere data på bedriftsnivå, og ikke bare på et aggregert nivå.

En side ved 2014-tallene som må utdypes er det svært lave årsresultatet i Rogaland fylke, som også påvirker det totale årsresultatet for Vestlandet samlet sett i negativ retning. For Vestlandet er årsresultatet på -102 milliarder kroner. Dette skyldes i sin helhet nedskrivninger i to Statoil-selskap (STATOIL INTERNATIONAL HOLDING AS, STATOIL INVESTMENT AMERICAS AS) som til sammen har et negativt årsresultat på nesten 140 milliarder kroner. Holder man disse to selskapene utenfor er altså årsresultatet for Vestlandet sett under ett positivt.

Som nevnt har tidligere utgaver av nøkkeltallene begrenset seg til Hordaland. Tallene for de øvrige vestlandsfylkene er hentet inn for første gang i denne runden av nøkkeltallsprosjektet. Dette innebærer at vi for tre av fylkene ikke kan sammenligne tall over tid, noe som i tidligere utgaver har blitt gjort som et ledd i vår kvalitetssikringsprosess. Etersom prinsippene for datainnhenting er felles for alle fylkene kan vi imidlertid bruke Hordaland som et eksempel for å illustrere a) den generelle økonomiske utviklingen i klyngen, b) hvordan endringer i noen av de underliggende prinsippene for datainnhenting påvirker 2014-tallene sammenlignet med 2013-tallene.

Når det gjelder punkt b) har det skjedd tre endringer mellom 2013 og 2014 som påvirker tallene:

- ◆ I forbindelse med hovedkontorsproblematikken, det vil si selskap med hovedforetak utenfor Vestlandet, men med underforetak i minst én vestlandskommune, har vi i 2014 lagt til grunn et mer finmasket nett enn tidligere. I tidligere utgaver har vi hentet inn informasjon om underforetak med mer enn 5 ansatte, i 2014-utgaven er denne grensen satt til 1 ansatt, noe som øker antallet foretak og påvirker de økonomiske nøkkeltallene
- ◆ I forbindelse med den omvendte hovedkontorsproblematikken, altså tilfeller hvor et foretak har hovedkontor på Vestlandet, men underforetak enten utenfor Vestlandet, eller i en annen vestlandskommune, har vi i denne utgaven kontrollert alle selskap med mer enn 5 ansatte for å se om de har underforetak lokalisert i en annen kommune enn hovedkontoret. I tidligere utgaver har vi gjennomgått de 20 største foretakene innenfor hver undergruppe. Denne endringen har en begrenset påvirkning på de aggregerte økonomiske nøkkeltallene, men påvirker antallet foretak, og kan påvirke de økonomiske nøkkeltallene for enkeltkommuner
- ◆ Avslutningsvis har vi i denne utgaven tatt i bruk nye kilder i gjennomgangen og innhenting av kvalitative selskap som komplimenterer klyngen. Dette påvirker både antallet selskap og de økonomiske nøkkeltallene

Sammenligner vi 2013-tallene med 2014-tallene for Hordaland er det enkelte tendenser som er verdt å fremheve:

- ◆ Økning i antallet foretak på omtrent 14 prosent. Omtrent en tredjedel av dette skyldes nyetablering av foretak, mens den øvrige veksten primært skyldes de overnevnte faktorene i utarbeidelsen av nøkkeltallene

- ◆ Vekst i antallet ansatte på omtrent 17 prosent. Majoriteten av veksten har kommet i Bergen kommune.
- ◆ Betydelig positiv utvikling i omsetning for Stord kommune. Dette skyldes i sin helhet bedre resultat for Kværner Stord
- ◆ Betydelig svakere omsetningstall for Bergen kommune, og tilsvarende økning i omsetningstall for Askøy kommune. Dette skyldes primært at selskap tilknyttet FRAMO har endret forretningsadresse fra Bergen til Askøy
- ◆ Betydelig økning i omsetningstall for Kvinnherad kommune. Dette skyldes primært en voldsom omsetningsvekst i Harding Safety, i tillegg til identifisering av 2 nye kvalitative selskap: Eide Marine Services og Hellesøy verft
- ◆ Økning i omsetning og ansatte i Øygarden – skyldes flere ansatte i Statoil Kollsnes
- ◆ Lindås har fall i omsetning, men bedre drifts- og årsresultat. Lavere omsetning er en konsekvens av lavere omsetning i Statoil, som påvirker omsetningen til Statoils raffineri på Mongstad negativt. Bedre drifts- og årsresultat skyldes at Mongstad Refining DA i 2013 hadde mer enn 3 milliarder kroner negativt års- og driftsresultat, mens dette selskapet i 2014 hadde positive resultat på rundt 1,5 milliarder kroner.
- ◆ Bømlo har en positiv utvikling blant annet i omsetning. Skyldes langt bedre resultat fra WARTSILA NORWAY, i tillegg til kvalitativ identifisering av EIDESVIK MARITIME AS som driver med utleie av arbeidskraft til petroleumsnæringen

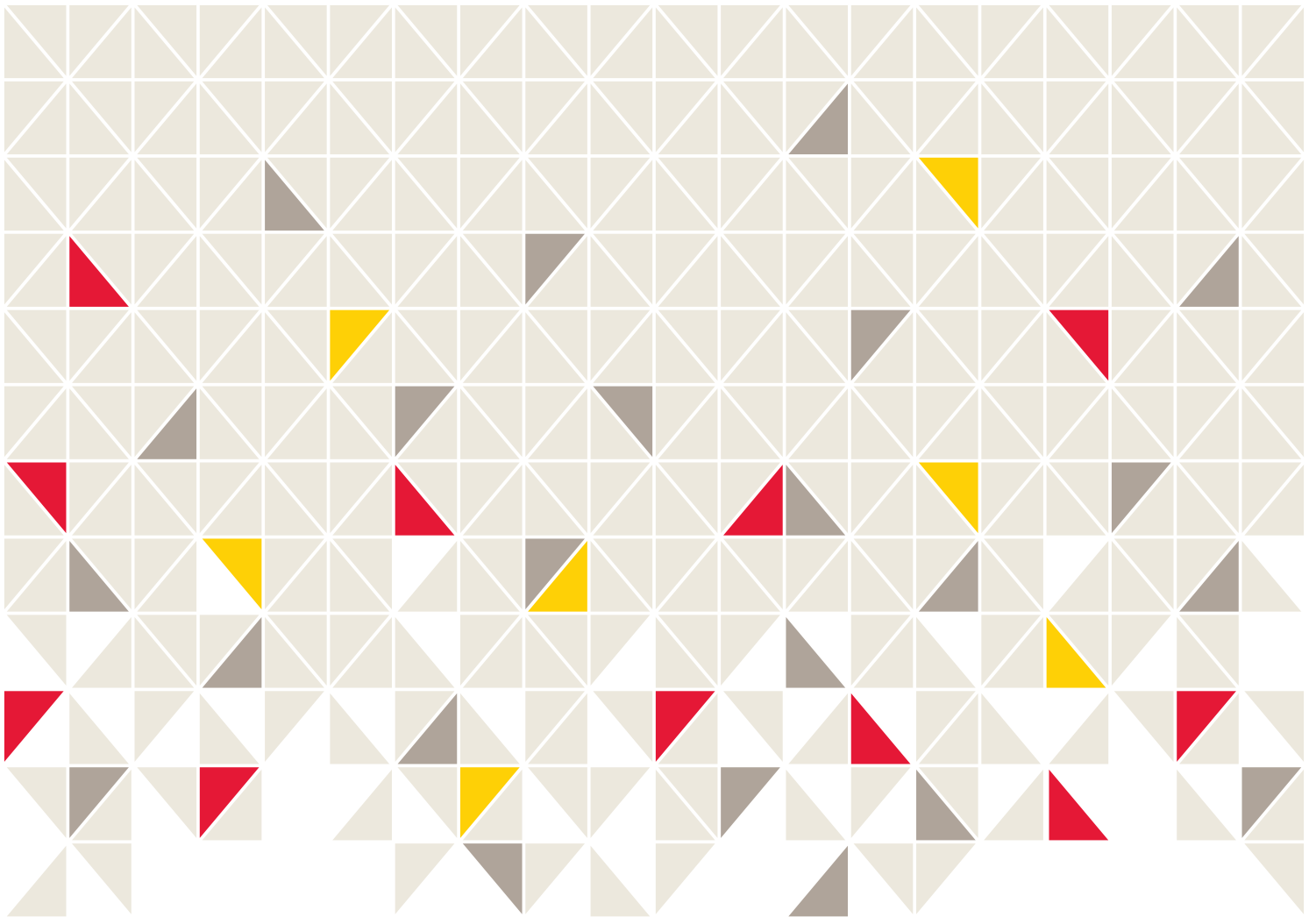
FINDELING AV NÆRINGER

Olje- og energiklyngen har blitt delt inn i fire undergrupper:

1. Utvinning og foredling av olje og gass
2. Produksjon og distribusjon av elektrisk energi
3. Tjenesteleverandører inkl. supplybåter
4. Utstyrproducenter inkl. borerigger og plattformer

Tabellen under viser hvilke undergrupper foretak innenfor de forskjellige næringskodene har blitt plassert i. Merk at denne oversikten kun inkluderer de næringskodene som har blitt inkludert gjennom direkte uttrekk.

Gr.	Kode	Beskrivelse
1	06.100	Utvinning av råolje
1	06.200	Utvinning av naturgass
1	09.101	Boretjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass
1	09.109	Andre tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass
1	19.200	Produksjon av raffinerte petroleumsprodukter
4	25.6	Overflatebehandling og bearbeiding av metaller
4	26.510	Produksjon av måle-, kontroll- og navigasjonsinstrumenter
4	27.900	Produksjon av annet elektrisk utstyr
4	28.130	Produksjon av pumper og kompressorer ellers
4	28.140	Produksjon av kraner og ventiler ellers
4	30.113	Bygging av oljeplattformer og moduler
4	30.115	Innrednings- og installasjonsarbeid utført på skip over 100 br.tonn
4	30.116	Innrednings- og installasjonsarbeid utført på borerigger og moduler
4	33.120	Reparasjon av maskiner
4	33.150	Reparasjon og vedlikehold av skip og båter
4	33.200	Installasjon av industrimaskiner og - utstyr
2	35.111	Produksjon av elektrisitet fra vannkraft
2	35.112	Produksjon av elektrisitet fra vindkraft
2	35.113	Produksjon av elektrisitet fra biobrensel, avfallsforbrenning og deponigass
2	35.114	Produksjon av elektrisitet fra naturgass
2	35.119	Produksjon av elektrisitet ellers
2	35.120	Overføring av elektrisitet
2	35.130	Distribusjon av elektrisitet
2	35.140	Handel med elektrisitet
1	35.210	Produksjon av gass
2	35.220	Distribusjon av gass gjennom ledningsnett
2	35.230	Handel med gass gjennom ledningsnett
2	35.300	Damp- og varmtvannsforsyning
4	46.630	Engroshandel med maskiner og utstyr til bergverksdrift, olje- og gassutvinning og bygge- og anleggsvirksomhet
4	46.691	Engroshandel med maskiner og utstyr til kraftproduksjon og installasjon
4	46.693	Engroshandel med maskiner og utstyr til industri ellers
2	46.710	Engroshandel med drivstoff og brensel
2	47.300	Detaljhandel med drivstoff til motorvogner
3	50.204	Forsyning og andre sjøtransporttjenester for offshore
3	52.215	Tjenester tilknyttet drift av rørledninger
3	52.223	Forsyningsbaser
3	71.122	Geologiske undersøkelser

**HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen
Telefon: 55 23 90 00
E-post: hfk@hfk.no
www.hordaland.no

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir vidaregåande opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for vegsamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur. Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

